

Orkesterimuusikon työlasit

Johdanto

Suomen Musiikkilääketieteen yhdistys ry (SMULY ry) on saanut Helsingin Kaupunginorkesterin orkesteripäällikkö Pauliina Valtasaareltä lausuntopyynnön orkesterimuusikon työlasiasiaan liittyen ja asettanut lausuntoa valmistelevalle työryhmälle (työterveyshuollon erikoislääkärit Mika Hintikka ja Anne Larkimo). Työryhmä on kuullut silmätautien erikoislääkäri Aurora Heickelliä ja työterveyshuollon erikoislääkäri Helena Aatsinkia. Yhdistyksen hallitus on hyväksynyt lausunnon kokouksessaan 27.2.2025. Tässä lausunnossa käsitellään asiaa ottaen huomioon Valtioneuvoston asetus näyttöpäätetyöstä, Suomen Työnäköseuran suositukset erityislasien määräämisestä, työturvallisuuslain sekä hyvän työterveyshuoltokäytännön ja työterveyshuoltolain näkökulmat.

Orkesterimuusikon työssä soittajan näkö on koetuksella. Haasteen alkavat useimmiten 40–45-ikävuoden jälkeen, kun ikänäköisyttä (presbyopia) alkaa tulla. Nuottiteline on pitkällä (80–150 cm) ja valaistusolot saattavat olla moninaiset (hyvä kirkas valaistus, hämärä valaistus). Soittopaikat vaihtelevat kovasti, iso sinfoniaorkesteri saattaa esiintyä suurella lavalla tai orkesterimontussa. Nuottien näkeminen on olennaista, mutta toisaalta muusikon pitää pystyä nähdä myös kapellimestari ja vieressä oleva soittaja, jonka kanssa jakaa nuottitelineen. Tavallisesti orkestereissa on kustannettu muusikoille tätä poikkeavaa työetäisyyttä huomioiden työlasit. Esiin on tullut kysymys, ovatko muusikot lakisääteisesti oikeutettuja näyttöpäätelaseihin.

Asetus näyttöpäätetyöstä

Asetus näyttöpäätetyöstä (VNa 1405/1993) säätelee työntekijöiden turvallisuutta ja terveyttä näyttöpäätetyön osalta. Asetuksessa määrätään, että työnantajan on huolehdittava työntekijän näkökyvyn tarkastuksista ja tarvittaessa erityislasien hankkimisesta, mikäli näyttöpäätetyön tekeminen edellyttää erityisiä näkövälineitä. Näyttöpäätetyötä on oltava suurin osa työstä.

SMULY ry:n kommentti:

Asetuksen haaste on säätämisaika (1993). Työelämä muuttunut merkittävästi erilaisten työntekotapojen ja työvälineiden osalta (kannettavat tietokoneet ovat vakiintuneita työkoneita, etätö on lisääntynyt, käyttöön on tullut taulutietokoneita ja tabletteja).

Näyttöpäätteasetusta sovelletaan myös pääsääntöisesti työntekijöihin, joilla on aikaisintaan 40 ikävuoden jälkeen ilmennyt ikänäköisyys.

Asetusta ei voi lainsäätäjän tarkoittamassa mielessä soveltaa muusikon työhön, jossa on erityiset näön vaatimukset (luettava nuotisto 80–150 cm päässä, partituuri on laaja painotuote tasolla). Näyttöpäätteasetus rajaa erityistyölasit tiukasti perinteiseen toimistotyöskentelyyn.

Suomen Työnäköseuran suositus erityistyölasien määräämisestä

Suomen Työnäköseura suosittelee vuonna 2021, että erityistyölasit määrätään työntekijöille, joiden näkökyky ei ole riittävä yleislaseilla työtehtävien suorittamiseen. Erityistyölasit ovat tarpeen erityisesti silloin, kun työntekijä joutuu katsomaan näyttöpäätteelle suurimman osan työajasta. Suositusten mukaan erityislasit voivat vähentää silmien rasitusta ja parantaa työntekijän työergonomiaa.

Suomen Työnäköseura määrittelee erilaiset lasityypit seuraavasti (suora lainaus):

”Lasityyppien määrittely

Näyttöpäätetyötä tekevien tarpeisiin määrätään tilanteen mukaan erilaisia lasityyppejä. Lasityyppien käyttötarkoitus ja nimet sekoitetaan helposti keskenään.

1 Yleiskäyttöön tarkoitetut silmälasit määrätään silmien taittovirheen korjaamiseksi.

Yleislaseissa käytetään erilaisia linssityyppejä henkilön iästä ja näkötarpeista riippuen. Yleislaseilla on tarkoitus tulla toimeen kaikille päivän mittaan tarvittaville etäisyyksille. Yleislaseilla voidaan nähdä henkilön näkötilanteen mukaan kauas tai lähelle tai vaihtoehtoisesti sekä kauas että lähelle.

2 Työlasit määrätään tiettyä työtä ja siinä tarvittavia katseluetäisyyksiä varten. Työlasit eroavat useimmiten yleislaseista voimakkuuden, linssityypin tai linssien asennuksen suhteen.

3 Näyttöpäätelasit määrätään ja mitoitetaan erityisesti näyttöpäätetyöhön ja siinä tarvittaville katseluetäisyyksille. Näyttöpäätelasit voidaan määrätä kenelle tahansa, joka kokee vaikeutta näkemisen tai näkemiseen liittyvän ergonomian osalta näyttöpäätetyössä ja näöntutkimuksen perusteella normaalista poikkeavalla lasivoimakkuudella tilannetta voidaan parantaa.

Kaikissa edellä mainituissa tapauksissa lasit voi kustantaa henkilö itse tai työnantaja niin halutessaan. Työnantajan kustantaessa lasit, ne ovat useimmiten verotettavaa tuloa työntekijälle, koska mikään lasityypeistä ei ole lain tarkoittama erityinen silmälasit, joka tuottaisi työnantajalle direktiivin edellyttämän korvausvelvoitteen.

4 Erityistyölasit ovat Valtioneuvoston päätöksen 1405/1993 – EU direktiivi 90/270 ETY- mukaiset silmälasit, jotka **työnantaja hankkii päätetyötä tekevälle työntekijälle, kun lain edellyttämät kriteerit täyttyvät.** Työnantajan on korvattava erityistyölasit, jos työnäkemiseen pätevöityneen

* optikon tai työnäkemiseen perehtyneen silmätautien erikoislääkärin lausunnosta selvästi ilmenee, että tavanomaiset yleiskäyttöön tarkoitetut silmälasit eivät ole työhön sopivat, ja että työntekijä tarvitsee toiset, erilaiset silmälasit näyttöpäätetyöhön.

*Työterveyshuollon asiantuntijakoulutus optikoille ja optometristeille tai Työterveyshuollon pätevöittävä koulutus asiantuntijoille (2 op). Pätevyys on henkilökohtainen. Yhden henkilön suorittama laillistuskoulutus ei anna oikeutta määrittellä erityistyölaseja tai antaa lausuntoja asiassa muille liikkeen optikoille edes pätevän optikon valvonnassa. Jatkossa käytetään termejä ”työnäköoptikko” ja ”työnäkemiseen perehtynyt silmälääkäri”.

Erityistylälaseilla ei tarkoiteta tiettyä linssityyppiä, mutta niillä ei pääsääntöisesti nähdä kauas. Ne poikkeavat henkilön normaaleista yleiskäyttöön tarkoitetuista silmälasista voimakkuuden, linssityypin tai linssien asennuksen suhteen.”

SMULY ry:n kommentti:

Tämän lisäksi voidaan todeta, että yleislasit voi määrittää optikko. Työlaseihin, näyttöpäätelaseihin ja erityistylälaseihin tarvitaan työnäköoptikon koulutus. Yhteistyössä tarvitaan myös koulutettu työfysioterapeutti tai työterveyshoitaja määrittämään näköetäisyys työpaikassa. Silmälääkärin osuus on ensisijaisesti mahdollisen silmäsairauden määrittäminen ja hoito.

Työturvallisuuslaki

Työturvallisuuslaki (738/2002) velvoittaa työnantajan huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työpaikalla. Lain mukaan työnantajan on arvioitava työstä aiheutuvat vaarat ja ryhdyttävä toimenpiteisiin niiden poistamiseksi tai vähentämiseksi. Näköön liittyvät ongelmat, kuten silmien rasittuminen ja päänsärky, voivat olla merkittäviä työperäisiä haittoja, joita työlasit voivat ehkäistä.

SMULY ry:n kommentti:

Työturvallisuuslain mukaan työnantaja vastaa, että työ on turvallista ja eikä vaaranna terveyttä.

Hyvä työterveyshuoltokäytäntö

Hyvä työterveyshuoltokäytäntö perustuu työterveyshuoltolakiin (1383/2001) ja siihen liittyviin asetuksiin ja suosituksiin. Työterveyshuollon tehtävänä on edistää työntekijöiden terveyttä ja työkykyä sekä ehkäistä työstä aiheutuvia terveysongelmia. Hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaisesti työterveyshuollon tulisi tehdä yhteistyötä työnantajan ja työntekijän kanssa näköongelmien tunnistamiseksi ja erityislasien tarpeen arvioimiseksi.

SMULY ry:n kommentti:

Työnantaja ja työterveyshuolto tekevät yhteistyötä, ja työpaikkaselvitys tai suunnattu työpaikkaselvitys on toimintatapa arvioida työn altisteita ja kuormitustekijöitä. Niillä voidaan myös arvioida kunkin työn erityisen näön vaatimukset.

Johtopäätös

Orkesterimuusikon työssä on erityisiä näkemisen vaatimuksia. Katsottava kohde on pitkällä ja soittamisessa nuottien lukemisen täytyy sujua tarkasti ja ilman ponnisteluja.

Orkesterimuusikon työ ei täytä nykyisen näyttöpääteasetuksen kriteereitä erityistyölaseista. Orkesterimuusikon työssä tarvitsemat silmälasit ovat työlasit.

Useissa orkestereissa on työnantaja päättänyt korvata työlasit juuri näkemisen erityisvaatimusten takia. Tähän toimintatapaan on päädytty työterveyshuollon ja työnantajan tekemän työpaikkaselvityksen perusteella ja suositettu orkesterimuusikoille työlaseja. Tämä ei kuitenkaan velvoita työnantajaa kustantamaan työlaseja asetuksen kuvaamalla tavalla.

SMULY ry suositaa työnantajaa ja työterveyshuoltoa tekemään yhteistyötä ja pohtimaan muusikon työn erityispiirteitä ja mahdollista tarvetta työlaseille. Työpaikkaselvitys on oikea toimintatapa, jossa tämä tarve todetaan ja esitetään työpaikkaselvitysraportissa.

SMULY ry toteaa, että näyttöpääteasetus on joiltain osin vanhentunut eikä vastaa 2020-luvun työn vaatimuksia ja työntekotapoja. SMULY ry antaa tämän lausunnon myös Suomen Työnäköseuralle tiedoksi. On tärkeä edistää näyttöpääteasetuksen ajankohtaistamista poliittisessa päätöksenteossa.

Helsingissä 27.2.2025

Suomen Musiikkilääketieteen Yhdistys

Seppo Soinila
puheenjohtaja

Mika Hintikka
hallituksen jäsen

Anne Larkimo
hallituksen jäsen

Jakelu: Orkesteripäällikkö Pauliina Valtasaari, Helsingin kaupunginorkesteri
Suomen Työnäköseura

Lähteet

- [Valtioneuvoston asetus näyttöpäätetyöstä \(VNa 1405/1993\)](#)
- [Suomen Työnäköseuran suositukset erityislasiensa määräämisestä 9_2021](#)
- [Työturvallisuuslaki \(738/2002\)](#)
- [Työterveyshuoltolaki \(1383/2001\)](#)
- [Valtioneuvoston asetus hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteista 2013](#)